

על סדר היום | חשד לשחיתות בהסתדרות

ברידוד, מנכ"ל משרד האוצר
היילר והממונה על השכר מלכין,
במעמד חתימה על הסכם ב-2023
צילום: דוברות ההסתדרות

און דורי

השבוע לפני שנה, התייצב יו"ר ההסתדרות ארנון בר-דוד בלשכת שר האוצר בצלאל סמוטריץ', לפגישה שהוגדרה אז כ"גורלית" לתקציב המדינה לשנת 2025. השניים נפגשו על מנת לסגור את המשא ומתן על חבילת גזירות האוצר לעובדים, שנועדה לממן את הוצאות המלחמה החריגות. בר-דוד מתח קו ארום מול תוכניות האוצר לצמצום הטבות המס על קרנות ההשתלמות והפנסיות, והתנגד להקפאת שכר המינימום. לסמוטריץ' לא הייתה ברירה אלא להתפשר: הגזירות נפלו מהתקציב - בתמורה להסכמות על קיצוץ זמני בשכר עובדי המגזר הציבורי, "תרומת" ימי הבראה מהעובדים לקופת האוצר ועוד.

בתום יממה מורטת עצבים אפשר לבשר לציבור העובדים שהצלחנו להשמיט את מרכיב הגזרות על האדם העובד, התגאה אז בר-דוד. זמן קצר לאחר מכן התראיין לגלובס וטען: "בסוף, אם אני לא אהיה סביב שולחן המשא ומתן, או שיעירו חקיקה בעייתית, או שהם יעשו דברים אחרים נוראיים", אמר.

תקציב 2026, בלי בר-דוד הפעם

שנה חלפה, ובמשרד האוצר עסוקים כיום בגיבוש תקציב המדינה לשנת 2026. הפעם, כך נראה, בר-דוד כבר לא יישב סביב שולחן המשא ומתן. בהנחיה שפרשת השחיתות פתחה לרוחב ארגון העובדים, ספק כיצד והאם בכלל תוכל ההסתדרות לגשת לריבוי התקציב הפעם ולמלא מקום מרכזי בשיח התקציבי.

"זו באמת בעיה", אומר בכיר באוצר לשעבר, שהיה מעורב במשא ומתנים קודמים מול בר-דוד. מצד שני, להבדיל מתקציב המדינה הקודמים, שבהם דרוש היה לאוצר אור ירוק מבית ההסתדרות בתל אביב כדי להתקדם, נראה שהפעם המצב שונה ממילא גם ללא פרשת השחיתות. "הסכמי השכר לעובדי המגזר הציבורי כבר סגורים" וראש 2026 במסגרת ההסכם של שנה שעברה, אומר הגורם באוצר, "ואני גם לא רואה בתוכניות התקציב איזו גזירה שממש רלוונטית להסתדרות, אז לא בהכרח יש אירוע מולם".

האם חולשתה הפתאומית של ההסתדרות בזמן גיבוש התקציב היא הזדמנות עבור האוצר להעביר צעדים שלא הצליחו בעבר, כמו הפגיעה בקרנות השתלמות? לא בהכרח.

שולחן המשא ומתן הריק: ההסתדרות מחוץ לתקציב 2026, מה עכשיו?

שנה חלפה מאז הפגישה הגורלית בין ארנון בר-דוד לסמוטריץ', בה נחתם תקציב 2025, שכלל גזרות לציבור העובדים עקב המלחמה • עכשיו, עם התפוצצות פרשת "יד לוחצת יד", למדינה נותר לקבוע: האם חולשתה הפתאומית של ההסתדרות היא הזדמנות לרפורמה

"ארנון הוא נהנתן, ויתכן שגם מושחת - אבל פרגמטי ושחקן קבוצתי. הוא היה פרטנר מעולה לממשלה, זה פשוט מעצבי", מספר בכיר באוצר

גורם אחר באוצר, שצבר לאורך השנים שעות עבודה רבות מול ההסתדרות. הגורם מעלה תיאוריה מעניינת מהירותו עם הנפשות הפועלות: "ארנון הוא נהנתן. יתכן שלכאורה גם מושחת. אבל פרגמטי ושחקן קבוצתי. לעומת זאת, אצל יפה (בן דוד, מוכ"לית הסתדרות המורים) לא תמצא רבב. אבל אי אפשר לייצר איתה הסכמות על כלום".

המשבר כהזדמנות למהפכה

פרופ' אסף מירני, שעמד בראש הוועדה הציבורית לרפורמה במינוי דירקטורים בחברות ממשלתיות, מעריך כי החקירה הנוכחית יוצרת משבר לגיטימציה עבור ההסתדרות. לדבריו, "קשה לראות כיצד ארגון הנמצא במעורבות חקירה על שחיתות שיטתית יכול לשבת כשותף מלא על שולחן המשא ומתן התקציבי ולטעון שהוא מייצג את טובת העובדים".

"עם זאת, סביר להניח כי ההסתדרות תנסה לשמר את כוחה ואת הלגיטימציה שנשחקה ותנסה לקדם צעדי תיקון, אולי אפילו חקירה פנימית, תוך שימוש בחוות דעת משפטיות על מינוי נציגים שלא קשורים לאירוע", מעריך מירני, "ולו כדי להמשיך להתייצב לשולחן הדינאים עם האוצר והממשלה. הקושי הוא שבכך מונצח המבנה והתשתית שיצרה את השחיתות ופגעה בזכויות העובדים".

על השאלה האם המצב יאפשר לאוצר להעביר רפורמות שנבלמו עד כה, משיב מירני כי התשובה "תלויה בגישה שתיבחר על ידי המדינה". לדבריו, "הראוי הוא כי המדינה תבחר בגישה בה ינוצל המשבר כהזדמנות למהפך מבני - פתיחת המרחב לארגוני עובדים נוספים, היווצרות שולחן מ"מ פלורליסטי, הנהגת חובות שקיפות ואחריותיות, והקמת מנגנוני פיקוח עצמאיים על כל גוף שמקבל כוח ציבורי או כספים ציבוריים".

"התרחש האחר הוא שהאוצר ימתינ עד שהסערה תשכך, וימשיך באותה גישה מונופוליסטית, עם המודל הפגום, רק עם מנהיגות חדשה בהסתדרות. אם האוצר ינסה לנצל את השחיתות בכוחה של ההסתדרות, הוא רק יחזק את הלגיטימיות שלה ואת התשתית שיצרה את השחיתות. בכל מקרה, האמון הציבורי בייצוג עובדים כרעיון ייחלש ותתחזק התפיסה השלילית כלפי איגודים מקצועיים בכלל", מוסיף מירני. •

או מהי ההיתכנות הפוליטית של התקציב לעבור בכנסת לנוכח משבר חוק הגיוס מול הסיעות החרדיות. עבור סמוטריץ' זה דווקא נוח: הוא יכול להבטיח הורדות מיסים, ואם התקציב לא יאושר בגלל שותפיו הקואליציוניים - הוא יגלגל את האשמה לפתחם. בקונסטלציה הנוכחית, אין טעם ליו"ר הציונות הרתית לדבר על גזירות שרק יעצבנו את ציבור הבוחרים, וסיכוייהן לעבור קלושים במילא. מסוג תקציבי המדינה שבהסתדרות אוהבים ולא נדרשים להיאבק בו.

יש לציין כי ההסתדרות תחת הנהגת בר-דוד נחשבה לשתופה פרגמטית של הממשלה ואף כגורם מרכזי מול ועדי העובדים. "ארנון היה פרטנר מעולה לממשלה בשנים האחרונות. זה פשוט מעצבי", מציין

"קשה לי לראות את סמוטריץ' הולך על מהלך קונטרברסלי עכשיו", משיב הגורם. כלומר, בפתחה של שנת בחירות, עם לוי"ז מקוצר ומאוחר מאוד להעברת התקציב, מול ועדת כספים שעוינת את האוצר, ובדינמיקה של סיום המלחמה אחרי שנתיים של הכנסת הציבור תחת האלווקה הכלכלית - סמוטריץ' וראש הממשלה נתניהו יעדיפו לקדם תקציב של סוכריות ולא של מקלות. עם או בלי הסתדרות חזקה.

"ארנון היה שחקן קבוצתי"

לא ברור האם נתניהו באמת מתכוון לאשר את התקציב במועד

מהפוליטיקה ועד הביטוח:

ההשפעה האדירה של ההסתדרות

פרשת השחיתות "יד לוחצת יד" ממחישה את עוצמתה של ההסתדרות ואת עומק אחיזתה במשק • מהמונופול על עובדי המדינה ועד השליטה במגזר הפרטי, משביתות ועד רפורמות - ארגון העובדים הזה שולח יד בכל • פרויקט מיוחד

העובדים במגזר מסוים, בעיקר הסערה מוסרית, שמירה וניקיון, אם עובדיה מעוניינים בכך ואם לא. במקרים מסוימים ההסתדרות מייצגת את כלל העובדים במשק, ב"עסקאות חבילה" לאומיות. כך, בזמן המלחמה, היא הסכימה בשם כל העובדים לוותר על יום הבראה - שהומר בפועל למס ייעודי לצמצום הגירעון התקציבי.

מעוז הוועדים

כל ההשפעה האדירה הזו לא מגיעה אך ורק מכוחה הכלכלי של ההסתדרות, אלא גם מכוחה הפוליטי ישיר - כקבוצת כוח בתוך מפלגת הליכוד. אם בעבר מפלגת העבודה הייתה הבית הפוליטי הטבעי של ההסתדרות, בשנים האחרונות הליכוד הפכה להיות מעוז הוועדים הגדולים ועדי רכבת ישראל, התעשייה האווירית, קק"ל, נמל אשדוד וחברת החשמל. אלה מחזיקים אלפי מתפקדים שיכולים להשפיע על קידום או הפלת ח"כים ושרים - ומקנים להסתדרות מנוף פוליטי משמעותי. הפוליטיקאים מבינים היטב את מערכת התמריצים הזו. ב-2021, על רקע מאבק פנים-ליכודי על המדיניות הכלכלית, השרה מיירי רגב ביקרה בבית ההסתדרות והצהירה "ברוכים הבאים לפנקס הכחול". היא התייחסה ל"פנקס האדום", כרטיס החבר בהסתדרות שהיה חובה בימי מפא"י כדי להתקבל לעבודות הנחשבות. האירוע הזה סימן את עומק השפעתה של ההסתדרות במסדרונות הליכוד, והתנועה של המפלגה ממדיניות כלכלית-ליברלית יחסית לכוון התומכת יותר ויותר בוועדים ובכוחם.

נולדה עתירה יוצאת דופן של המדינה לבג"צ, לאחר שבית הדין לעבודה קיבל את עמדת ההסתדרות. זאת, כדי שבג"צ יקבע כי זכות השביתה אינה מוחלטת במקרים של רפורמות שאינן משפיעות ישירות על תנאי העובדים. החשש מהחלטה תקדימית בבג"צ הביא את יו"ר ההסתדרות ואת שר האוצר דאז כחלון לרפורמה שיצרה את משק החשמל המופרט-למחצה שאנחנו מכירים כיום. גם אז, הסכמת ההסתדרות לוותר בפניצייס ותמריצים של מאות מיליוני שקלים לעובדים.

חזקה בביטוח

השפעת ההסתדרות מגיעה גם עומק אל תוך המגזר הפרטי. קודם כל, על ידי העובדים שהיא מייצגת. גם היום ההסתדרות היא הארגון הגדול ביותר במגזר הפרטי, יותר ממתחרותיה כמו ההסתדרות הלאומית וכוח לעובדים. היא מחזיקה בעוז בענף הביטוח - שבו נחשפה פרשת השחיתות הנוכחית, ומאגדת את רוב חברות הביטוח הגדולות במשק, בהן כלל, מגדל, מנורה, שלמה, הפניקס, מבטח סימון. ההסתדרות היא גם ארגון העובדים של מרבית הבנקים: הפועלים, לאומי, דיסקונט, הבינלאומי, מרכנתיל, מסד ויהב. רק מעטים, כמו מודיט-טפחות ובנק ירושלים, מאוגדים מחוצה לה. כך, בתחומים מסוימים, ההסתדרות מאגדת גם את הרגולטורים וגם את החברות שעליהן הם מפקחים. לעיתים, ההסתדרות מייצגת גם עובדים שלא הצטרפו אליה בשום שלב - דרך "צווי הרחבה" שקבעה הממשלה. כך היא מחילה הסכם קיבוצי על כל

השרה רגב ביקרה בבית ההסתדרות והצהירה "ברוכים הבאים לפנקס הכחול". זה סימן את התנועה של המפלגה מהשקפה כלכלית-ליברלית, לתמיכה בוועדים

הסכמה של ההסתדרות לגיוס עובדים זמניים ולהארכת שעות. בכל פעולה שמשפיעה ישירות על העובדים אך הכרחית לניהול תקין, כמו רפורמות בגיוס, ניוור ופיטור עובדים, ההסתדרות היא שומר סף. גם רפורמות בכלל המשק, כמו היקף הפטור ממס בקרנות השתלמות - וזכות להתנגדות קבועה של ההסתדרות, מה שהופך אותה לשחקנית וטו במדיניות הכלכלית.

ההסתדרות מאגדת את ועדי העובדים של חברות תשתית קריטיות כמו רכבת ישראל, הנמלים וחברת החשמל. בעשור הקודם, כשהחלו לקום תחנות הכוח הפרטיות, ועד חברת החשמל סירב להעביר להן תשלומים ושבת. כך

ההסתדרות. כעת חשוד היו"ר הנוכחי ארגון ברדור בפרשת השחיתות. במשך שנים התגלעו סכסוכים בגופים ממשלתיים רבים, ובראשם רשות המיסים, בנוגע להחרת טכנולוגיות חדשות למעורר העבודה. כל טכנולוגיה חדשה, שדרשה מעובדים למידה, הייתה כרוכה באימוני שכינה ואפילו שכינה בפועל. התוצאה: עיכוב בהטמעת טכנולוגיות חיוניות, במיוחד בכל הקשור למאבק בהון השחור.

רק ב-2023 נמצא הפתרון, כחלק מהסכם המסגרת במגזר הציבורי בין שר האוצר סמוטריץ' לבין ברדור, בו האחרון התחייב שלא להתנגד לשינויים טכנולוגיים כל עוד הם לא מכתיבים פיטורי עובדים, והצאתם למיקור חוץ או פגיעה בתנאים. בתמורה שודרגו תנאי העבודה של עובדי המדינה בכלל, ושל עובדי רשות המיסים בפרט. גם לאחר ההסכם נותרה בידה ההסתדרות "זכות ערעור" על מהלכים טכנולוגיים שהיא סבורה שמנוצלים לרעה.

שולטת במגזר הציבורי

לעיתים גם מהלכים לכאורה טריוויאליים - כמו מעבר רשויות ממשלתיות לקרית הממשלה בבניין ג'נרי בירושלים - לוו באימוני שכינה אפילו פעולות נקודתיות שנדרשות בחירום, כמו יוזמת "מרתון לדרך" שיום שר הפנים משה ארבל, דורשות

עידן ארץ

היקף המעצרים הנרחב בפרשת השחיתות בהסתדרות, "יד לוחצת יד", הזכיר לנו את עוצמתו של הארגון ואת עומק השפעתו על המשק. הסתדרות העובדים, שפועלת עוד מלפני קום המדינה, הייתה הכוח הכלכלי החזק ביותר בישראל - וגם היום מחזיקה בכנסים בשווי מיליארדים רבים.

ההסתדרות היא גם הגוף היציג של עובדי המדינה ורוב המגזר הציבורי, ובכך קובעת מדיניות כלכלית של ממש. במגזר הפרטי היא ארגון העובדים החזק בישראל, בין היתר בענפי הביטוח והבנקאות, ואף משמשת נציגת כלל העובדים ב"עסקאות החבילה" במשק. בעשור האחרון, ועדי ההסתדרות ממנפים עוד יותר את כוחם הפוליטי בעזרת התפקדות מאורגנת לליכוד. ותוך כדי שפרשת השחיתות נחקרת, ההסתדרות ממשיכה לנהל מו"מ בכל הנושאים הללו, מקרנות השתלמות ועד רפורמות במגזר הציבורי.

חתנתרת טכנולוגיות

כוחה הגדול של ההסתדרות טמון במונופול שלה על ייצוג עובדי המגזר הציבורי. כל משרדי הממשלה נחשבים "יחידת מיקוח" אחת, והמו"מ על השכר והתנאים מתנהל לעיתים קרובות ישירות בין שר האוצר לבין יו"ר

מתאים למפעל - יבואן - אחסנה

בנוי קרקע 3,800 מ"ר

גלריה 1,100 מ"ר

משרדים ושטחי שירות 500 מ"ר

סככות לאיחסון 740 מ"ר

גובה 8.6 מטר

לפרטים: אייבי 052-3691999, גדעון 054-6310102

להשכרה מפרטי
מגרש 9.6 דונם

רח' ההשכלה 8,

אזור תעשייה צפוני אשדוד

איכלוס אפריל 2026

כוח פוליטי לפני הכול

האם הוועדים ממלאים את תפקידם

פרשת "יד לוחצת יד" שבמרכזה עומד החשד כי בכירים בהסתדרות כולל היו"ר, קיבלו טובות הנאה, החזירה את הדיון על כוחם ונחיצותם של הוועדים הגדולים • האם הם שמים לנגד עיניהם קודם כל את הראגה למקורבים ועד כמה הם באמת פועלים עבור העובדים

שתי הקרנציות שמילאה בראשות ועד העובדים של רכבת ישראל היו שוערות. כהונתה הראשונה החלה בשנת 2010 ולמשך שנתיים עד שהודחה בידי ההסתדרות; ובספטמבר 2017 היא נבחרה שנית לתפקיד, לאחר שהבחירות נקבעו בעקבות פנייתה לבית הדין לעבודה עד שפרשה בשנת 2023.

בשנותיה האחרונות בחברה, הוועד כרת ברית עם אנשיה של שרת התחבורה מירי רגב ועם יו"ר הירקטוריון שמונה עלי"דה, משה שמעוני. אלו פעלו להדיח את המנכ"ל דא מיכאל מייקסר שהיה מוערך במשרד האוצר ונחשב למנכ"ל מקצועי. שלא חושש להתעמת; וכן את ארדעי. אולם אפילו ההסתדרות הסתייגה מהדרך בה נעשו הרכיבים, עד כדי כך שבגלובס נחשף דיל הפרישה שלה. במסגרת מונתה ארדעי לתפקיד של סגנית מנהלת אגף, בתמורה לכך שלא תעסוק בענייני הוועד, ולא תתמודד בבחירות. ההסכם הסודי אושר על ידי ההסתדרות והמונה על השכר באוצר דא.

בימים האחרונים, גורמים ברכבת כבר הספיקו להתגעגע לתקופתה של ארדעי. התפוצצות הפרשה יצרה סערה מושלמת מבחינת משרד האוצר, שזוהו שנים מנסה לקדם תוכניות להפרטת רכבת ישראל. שבוע ימים לאחר גל המעצרים, חשף משרד האוצר שבמסגרת חוק ההסדרים הקרוב יוצע להפריט את קווי הרכבת למפעילים פרטיים – יוזמה שצפויה להיתקל בהתנגדות פוליטית חזקה, אבל היא גם מאותתת שמה שהיה לא יהיה עוד.

גורמים בחברות ממשלתיות שעומדים

החשוב והקריטי הוא לדאוג לזכויות עובדים נהפכו לשחקן בעל כוח פוליטי רב, ופועלים פעמים רבות מעל ראשם של המנכ"לים וישיירות בלשכות השרים. הביטוי הקיצוני של התנהלות זו נראה השבוע – עת התפוצצה פרשת השחיתות בהסתדרות "יד לוחצת יד" ובמסגרתה 350 בני אדם מעורבים. יושב ראש ההסתדרות, ארנון בר דוד, נעצר ויחד עמו בכירים נוספים, בחשד ליתוסים פסולים מול סוכן ביטוח, עורא גבאי, איש ליכוד ומקורב ליו"ר שהביטחון תפקידים בין היתר בחברות ממשלתיות בתמורה להכרזות ועדים לסוכנות הביטוח שלו. כך, מערכות היחסים שמשפיעות על המשק מתבררות כעת גם במישור הפלילי.

ההסתדרות נגד יו"ר ועד

במסגרת הפרשה הזו נחשף גם חלקו של ועד עובדי רכבת ישראל. הגוף הממשלתי הענק שכולל בתוכו 4,600 עובדים המאוגדים תחת וועד דומיננטי, יש שיאמרו מיליטנטי. בבוקר יום שני השבוע פשטו חוקרי משטרת ישראל על משרדו של ליאב אליהו, יו"ר הוועד שנמצא במעצר מאז. זאת לאחר שעל פי החשד ניסה להחליף באופן חד צדדי את חברת ביטוח השנייה של עובדי הרכבת לטובת סוכן הביטוח גבאי שעומד, כאמור בלב הפרשה. הנהלת הרכבת בלמה את המהלך וההסתדרות עתרה כנגדה לבית הדין לעבודה בתל אביב שדיון בו צפוי להתקיים החודש. ועד העובדים הנוכחי הוא חדש יחסית ונבחר לאחר שנים רבות ששלטה בו ביד רמה גילה ארדעי. ארדעי היא אחת ממנהיגות העובדים הבולטות והמשפיעות במגזר הציבורי.

אלון חושן, לשעבר יו"ר ועד עובדי נמל אשדוד
צילום: אמיר מאירי

גורם בחברה מתשלחית:
"השיטה היא לפקוד אלפי עובדים למפלגה. מנכ"ל חלש יתכופף, כי אחרי שהוועד מבקש משהו הוא יהיה חשוף ויקבל שיחות מהשר"

טובות הנאה בהיקף של מיליוני שקלים מפעילות תפעולית בנמל.

גם מחליפיו עלו לכותרות: על רקע כוונת הממשלה להניע את הרפורמה בנמלים בשנת 2018, הוועדים בחיפה ובאשדוד פרצו בשביתה מתואמת שהמשיכה למרות צו בית הדין הארצי לעבודה שקבע כי על העובדים לחזור לעבוד. ההנהלות ביקשו להכריז על ביזיון בית המשפט ואילו בית הדין הורה על הבאתם של הוועדים בכוח לדיון, אולם אלו נעדרו והמשטרה לא הצליחה לאתרם. ראשי הוועדים התייצבו בתחנת המשטרה רק לאחר שנפסקו כנגדם קנסות אישיים בסך עשרות אלפי שקלים. נמל חיפה הופרט לבסוף, אבל נמל אשדוד עדיין בבעלות הממשלה ובענף רבים מייחסים זאת לכוחו בליכוד – שמביא את שרי המפלגה להתנגד להפרטה.

כוח משמעותי של ועדי העובדים נטוע גם בתעשייה האווירית ומוזהה במיוחד עם השר חיים כץ, שכיהן כ-20 שנה כיו"ר הוועד ומשם נסללה דרכו לצמרת הפוליטיקה הישראלית. בשנים האחרונות הוא נחקר כמה פעמים בחשד לעבירות מתחום טוהר המידות וכן בחשד שאיים על עובדים שמעמדם ייפגע אם לא יתפקדו לליכוד. התיקים הללו נסגרו לעומת פרשות אחרות שבהן היה מעורב. במהלך השנים, בעת שכיהן כחבר כנסת, הוא שימש במקביל גם כיו"ר ועד העובדים עד שמונה לשר בכנו, יאיר כץ, נבחר להחליפו כיו"ר ועד עובדי התעשייה האווירית.

מדובר בדוגמאות פומביות בפרופיל גבוה, אבל מרבית הכוח של הוועדים הרומינגנטיים נבנה מתחת לפני השטח, בנמלים, ברכבת ישראל, בתעשייה האווירית ובחברות ממשלתיות נוספות; כאשר הוועדים שתפקידם

אסף זגריק

לא פחות מ-12 שנים חיכו הבעלים של נמל מספנות ישראל מרגע רכישתו מהמדינה ועד לאפשרות שניתנה לנמל בשנת 2007 – לפרוק ולטעון אוניות; ולמעשה לפעול כנמל הפרטי הראשון בישראל. הסיבה: ועדי העובדים של הנמלים בחיפה ובאשדוד התנגדו לפעילות הנמלית של המספנה, שאימנה על פרמיות העבודה של העובדים בנמלים הממשלתיים. לבסוף נאלצו בעלי הנמל לנהל משא ומתן עם ההסתדרות והם הוגבלו לפריקה של עד 5% מסך הפעילות הנמלית בישראל. מגבלה שפגעה בתחרות ובוטלה לבסוף רק בשנה שעברה לאחר שנמל חיפה הופרט בעצמו.

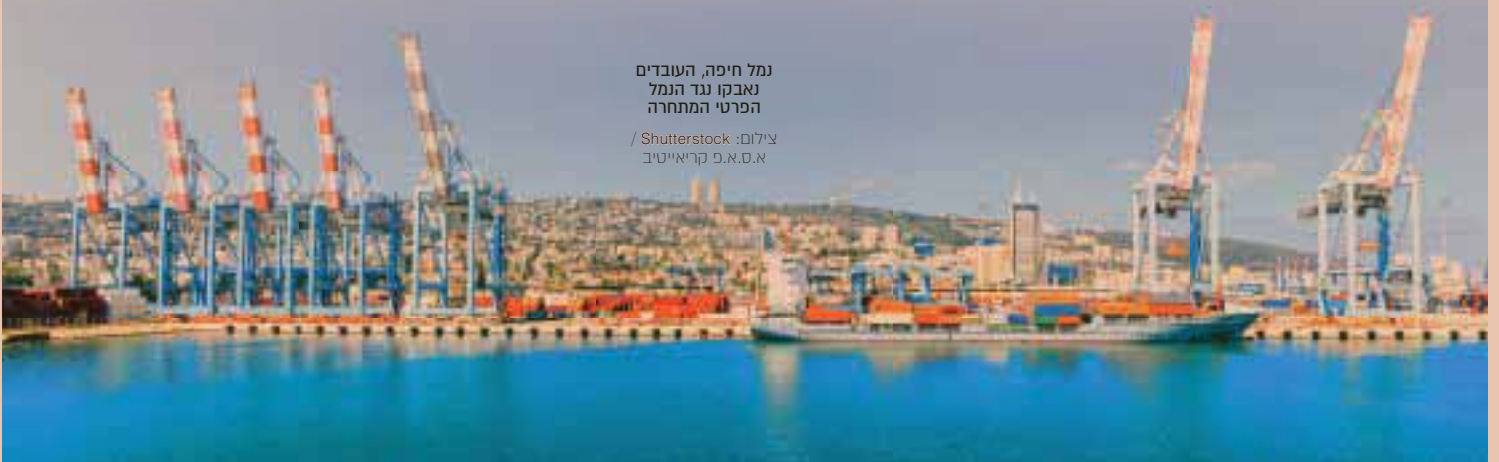
כינתיים, היעילות של הנמלים ספגה קיטנות של ביקורת לא רק מהתעשייה הישראלית, שכן היבוא לישראל כמדינת אי מבוצע דרך הנמלים עומד על שיעור של כ-98% – אלא גם ממשרד מבקר המדינה ומוסדות בינלאומיים כמו הבנק העולמי – שהצביעו על חוסר היעילות, שמשפיע בתורו על יוקר המחיה. אבל לאף שר, למרות עתירות והבטחות לבג"ץ, לא היה את האומץ לפעול כנגד הוועדים.

שביתות מתואמות

זהו סיפור מוכר פחות ביחס לסערות שידעו הנמלים, אך הוא מרגים את כוחם של ועדי העובדים בחברות שבעלות המדינה. רבים בציבור בוודאי זוכרים את אירועי נמל אשדוד ואת מעצרו המתוקשר של מי שנחשב לאיש החזק בנמל – יו"ר הוועד אלון חסן. חסן הורשע לאחר שנחשף בקבלת

נמל חיפה, העובדים נאבקו נגד הנמל הפרטי המתחרה

צילום: Shutterstock / א.א.א.פ קריאייטיב

מפעל התעשייה האווירית

רכבת ישראל

צילום: שלומי יוסף

צילום: Shutterstock / א.ס.א.פ. קריאייטיב

אביב, מציע מבט מפוכח: "ההנחה היא שיש מנגנון פוליטי להחלטות והמנגנון הפוליטי, אם אתה נורא נאיבי, הוא משקף את רצון העם, ואם אתה קצת ריאלי, אז הוא משקף רצון של מפלגה שולטת, רצון של פוליטיקאים שרוצים להבטיח לעצמם ג'וב. לאחר מכן, רצון של פוליטיקאים ליצור קשרים טובים עם בעלי הון. מערכת היחסים הקיבוצית (מול הוועדים, ו.א.ו.) היא מסלול מקביל שפועל בקור אחר וגם שם יש אינטרסים. ישראל היא המדינה הכי ריכוזית בעולם דרך הממונה על השכר – ועל שכר עובדים בשירות הציבורי. אם היית מטפר לי שהדמוקרטיה מעולה ומשוכללת שלכל בן אדם יש פה וקול אחד וההשפעה שווה על כל תהליכי קבלת ההחלטות, אז באמת ליכי היה שוטט על איך העובדים יושבים על השאלטר ומקלקלים את כל הדמוקרטיה. אבל אם אתה מסתכל על זה שבאופן כללי המערכת הפוליטית היא מערכת שתמיד עוברת לפי אינטרסים בין קבוצות אינטרסים ולא כל קבוצות האינטרסים באות במעמד שווה, אז זה אחרת."

ד"ר בונדי מוסיף כי "ההסתדרות היום מייצגת שיעור קטן יותר של העובדים במשק ולכן גם מייצגת אינטרסים משתנים: פחות מדיניות חברתית ויותר אינטרסים של העובדים המאוגדים. בתהליך ההתכנסות של ההסתדרות גם עצמאות של ועדי העובדים הופכת גדולה יותר. זאת מאחר ואל מול ההיקף שההסתדרות מייצגת, המשקל היחסי שלהם הוא גדול יותר, ובהתאם גם ההשפעה שלהם היא גדולה יותר ולכן הם מקבלים יותר ויותר עצמאות."

"קל לראות אותם כמו מושחתים, כבעלי פריבילגיות. עכשיו אין ספק, זאת פריבילגיה להיות מאורגן. אבל זאת פריבילגיה שהם נלחמים עליה מול כוחות לא קטנים. בשורה התחתונה, הפוליטיקה הופכת לאסטרטגיה יותר ויותר מרכיב של ועדי עובדים, בעיקר מכיוון שהלגיטימציה לכוון אחר כמו שביטות הולכת ויורדת" ●

חזקת החפות

ארגון ברידור, הילה קניסטר ברידור, עזרא גבאי ויתר העצורים בפרשה הם בגדר חשודים בלבד, לא הורשעו בביצוע עבירה, ועומדת להם חזקת החפות.

השר חיים כץ, לשעבר יו"ר ועד עובדי התעשייה האווירית
צילום: יוסי זמיר

גילה אדרעי, לשעבר יו"ר ועד עובדי רכבת ישראל
צילום: איל יצהר

לכמת אותן וגם לתת עליהם תגמול בצורה של פרמיות כדי לתמרץ את יעילות העבודה."

תמיד יש אינטרסים

לדברי ד"ר בונדי, "ארגוני עובדים (ורגמות ההסתדרות, ו.א.ו.) גם פועלים בפוליטיקה, וזה אחד היתרונות שלהם – הם מקבצים הרבה אנשים יחד כדי לקדם אינטרסים רחבים באמצעות מפלגות שיש בהן בחירות. אנחנו יודעים שבעלי הון, למשל, או תאגידים גדולים – יש להם גישה לפוליטיקאים ביום יום. למה שיו"ד ארגון עובדים גדול לא תהיה לו גם את האפשרות הזאת? כמוכן במסגרת המינהל התקין. "ארגוני העובדים עשו את זה תמיד, גם בישראל, גם בארצות הברית וגם במדינות אירופה אחרות. בעבר ועדי העובדים וארגון העובדים פעלו פחות או יותר במשותף לקדם מדיניות, בעיקר דרך מפלגת העבודה, שהייתה מפלגת השלטון עד 77. אלא שהיא התרחקה בהדרגה מייצוג האינטרסים של העובדים ובחרה להיות, אם תרצה, הביניים הגבוהה."

"החל מתחילת שנות ה-2000 החלו ארגוני עובדים להתקרב למפלגות שייצגו יותר טוב את האינטרסים שלהם. עכשיו, לצד זה שארגוני העובדים בישראל, ובעיקר ההסתדרות, מאוד מאוד נחלשו בתחילת שנות התשעים, זה דחף את ארגוני העובדים לליכוד. קודם כל – הם מקבלים מרחב להשפעה באמצעות הפריימריז. שנית, הם מוצאים יותר ויותר קשב לצרכים ולאינטרסים מיידיים."

פרופ' גיא מונדלק, ראש החוג ללימודי עבודה באוניברסיטת תל

הוא נתון לאין סוף לחצים ואיומים לחיסולים בפריימריז, אומר גורם הבקיא בנושא, "כמוכח היה הפרשה שהתפוצצה השבוע עשויה לשנות או לכל הפחות למתן את ההשפעות. פוליטיקאים נמשכים לאנשים שמכירים הרבה אנשים אחרים, אבל מתחרות ההכנה שזה עשוי להסתיים בזימון ללהב 433."

מנגר, ד"ר אסף בונדי, סוציולוג, מומחה ביחסי עבודה וכלכלה פוליטית מאוני' חיפה מסביר שזו בריק תפקיד הוועדים: "השפעת הוועדים נעשית בדרך כלל דרך כמשה ומתן להסכמים קיבוציים, אבל לא רק. גם החוק בישראל מעניק לעובדים כלים נוספים כדי להשפיע על תנאי העבודה שלהם ויש שני מנגנונים נוספים. האחד מהם הם נציגי הוועדים בדירקטוריון. לפי חוק חברות ממשלתיות יש לעובדים את הזכות לבחור שני נציגים בדירקטוריון בחברה ממשלתית שגודלה מעל 100 עובדים. זה נועד על מנת לאפשר לעובדים לא רק להשפיע על תנאי העבודה שלהם, אלא להשפיע על הקיימות של מקום העבודה שלהם. זאת מתוך איוושה תפיסה של עובדים יש נקודת מבט חשובה על הנעשה במקום העבודה, וכשהוא כבעלות ציבורית, יש חשיבות שניהול הממשל התאגידי שלו יותאם גם למגוון האינטרסים של הציבור שאת חלקם מייצגים העובדים. מנגנון נוסף נקרא מועצת ייצור. העובדים והמעסיק מתכנסים באופן שוטף על מנת להעריך את המשימות השונות שהעובדים נדרשים לבצע,

המשך מעמד 8 <<

שוחח גלובס מספרים על הצורך בוועדים כדי להגן על זכויות העובדים, "הבעיה מתחילה כשהוועדים מנסים לנהל את החברה. הנהלות מחויבות בהיוועצות עם הוועדים לפני שינוי ארגוני, אבל בפועל זו לא היוועצות כי הם מטילים וטו ומנצחים", אומר אחד מהם. "אחר כך הם דואגים למנות לתפקיד מפתח אנשים מטעמם כדי לבסס שליטה בארגון. מנכ"ל שמגיע לחברה ממשלתית עושה תפקיד של 5 שנים. אנשי הוועד עובדים 40-30 שנה בארגון ואומרים 'אני הקבוע פה והמנכ"ל הוא הזמני'."

מחוברים ישירות לשר

ההמנגנון מסתעף: "השיטה היא הרבה פעמים לפקוד אלפי עובדים למפלגה, ולא רק לליכוד, פשוט בליכוד זה מיוחצץ. מנכ"ל חלש יתכופף בהכרח, כי אחרי שהוועד מבקש משהו הוא גם יהיה חשוף ללחץ של יו"ר הדירקטוריון ויקבל שיחות מהשר ומיו"ר ההסתדרות. כך נוצר ציר עוקף מנכ"ל – הוועד מחובר לשר שממנה את היו"ר. אלפי עובדים שבאים להצביע בפריימריז זה כנגדה לפוליטיקאים והמנגנון הזה גורם לשיכון כוח אצל הוועדים".

ואולם גם במערכת הפוליטית יש המבינים שמדובר בחבר פיפיות: "שר היום לא יכול לזוז בלי הוועדים

קרקע למכירה

תב"ע מאושרת
28 דירות + 1,000 מ"ר מסחר ותעסוקה

בלב העיר התחתית המתפתחת בחיפה!

- ליד רכבת מרכז השמונה והכניסה לטרמינל הנוסעים של נמל חיפה
- בלב העיר התחתית המבוקשת והמתפתחת צמוד לסביבה שוקקת חיים עם מסעדות, בתי קפה ומקומות בילוי

לפרטים: 050-5505333

1

1
עמוס בן גוריון,
סגן המפק"ל

2

2
אשר ידלין, יו"ר
כללית ונגיד בנק
ישראל המיועד

3

3
אברהם עופר,
שר השיכון

4

4
יעקב לוינסון,
יו"ר בנק הפועלים

5

5
פאניה קירשנבאום,
סגנית שר הפניםצילומים: לע"מ,
עוזי קרן, ויקיפדיה -
עליזה אורבך,
רמי זרנר

78 שנים של שחיתות: איך הסתיימו הפרשות שהתפוצצו ברעש גדול?

"יד לוחצת יד" הרעישה את ישראל, אבל זאת לא הפעם הראשונה שפרשות שחיתות פרצו לחיינו בקול נפץ אדיר • חלקן שלחו את בכירי השלטון לכלא, באחרות היו מי שהעדיפו לשלוח יד בנפשם - והיו גם כאלה שנגמרו בלא כלום • ומי היה נביא השחיתות בהסתדרות?

כורים). בן גוריון פנה לשורת המתנדבים ודרש שיבהירו מפורשות אם הם טוענים שהוא הביא לסגירת התיק, והזהיר שאם זו הטענה הוא יתבע דיבה. הארגון פרסם מאמר בו אישר מפורשות את הטענות, והתביעה הוגשה.

איך זה הסתיים? ב-1957 ביהמ"ש המחוזי פסק לטובתו של בן גוריון הבן, וגינה את שורת המתנדבים על הניסיון להטיל דופי בשמו. נגזר עליהם לשלם 5,300 לירות ועוד 2,000 הוצאות משפט. חברי הארגון ערערו לעליון, והפסידו גם שם. אומנם נקבע שהם לא הצליחו להוכיח שבן גוריון היה מעורב אישית בסגירת התיק, אך כן שנפל רכב בהתנהלות הרשויות והמפק"ל

התנדבותית שקמה ב-1951. בתחילה מטרותיה עסקו בעוולות חברתיות, אך מהר מאוד החלה לעסוק בשחיתות שלטונית. המקרה המפורסם ביותר בו עסקה היה מאבקה מול הסמפ"ל עמוס בן גוריון, בנו של רה"מ הראשון. ב-1955 הארגון פרסם חוברת בשם "סכנה אורבת מבפנים", שעיסוקה השחיתות בחלונות הגבוהים של מוסדות הממשל.

בין השאר נטען שם שתיקים משטריים נסגרו מטעמי פרוטקציה, אחד מהם נגד החברה לגבי שניים לפיתוח מלונות. לגבי שניים מבעליה, שלום ליגום וישעיהו ירקוני, נטען במרומו בחוברת שהם מיורדים עם בן גוריון (ירקוני גם היה שותף של בן גוריון בחברת

בשנות ה-50 עלו טענות שבמשטרה סוגרים תיקים פוליטיים מטעמי פרוטקציה. אלה התבררו כלא מבוססות, אך הן הביאו להרשעת המפק"ל סהר בעדות שקר

בשחיתות הציבורית".

ימים יגידו אם אכן נרשמה בציבוריות הישראלית תזווה של הלוחות הטקטוניים, אבל אנחנו כאן כדי להזכיר שזאת לא הפעם הראשונה שנופלת על הארץ פרשת שחיתות מטלטלת כרעם ביום בהיר. ההתחלות תמיד דרמטיות, אבל מה מכל זה נשאר בסוף? חזרנו אל ציוני הדרך הבולטים בתולדות המאבק הישראלי בשחיתות.

1

הבן של ראש הממשלה

איך זה הסתיים? שורת המתנדבים, כשמה כן היא, הייתה תנועה

צוות המשרוקית של גלובס

ביום שני בבוקר, משטרת ישראל פשטה בכוחות של 150 שוטרים על משרדי ההסתדרות, בתים פרטיים, שש רשויות וחמישה תאגידים. שמונה נעצרו (כניהם) יו"ר ההסתדרות ארנון בר-דוד) ו-27 עוכבו לחקירה. כפי שפורסם, במסגרת הפרשה צפויים להיחקר מעל 300 מעורבים, בהם שרים, ראשי ערים ובכירים בממשק.

לאחר שנתיים של חקירה סמויה של המשטרה, נחשף מנגנון "תן וקח" לכאורה שפעל בין יו"ר ההסתדרות ארנון בר-דוד לבין עזרא גבאי, איש עסקים בתחום הביטוח. במשטרה כבר היו מי שהגדירו את הפרשה "רעידת אדמה בכל מה שקשור

איך זה הסתיים? ב־23 בפברואר 1984, לוינסון התאבד בירייה בביתו שברמת גן. הוא הותיר אחריו מכתב שבו טען: "ידיי נקיות, אך איני יכול לעמוד עוד ברצח האופי המתנהל בגדי". "נותנה לי הברירה – להילחם עד אין קץ או להתאבד, ואין בי הכוח להילחם", אמר לאחר מידיו זמן קצר לפני מותו.

5

מ־480 יוצא 17

איך זה התחיל? בסוף 2014, חודשים ספורים לפני הבחירות לכנסת, כותרות העיתונים בשרו בדרמטיות: "חשד לשחיתות בצמרת – פוליטיקאים בכירה ושורת אנשי ציבור מעורבים". בשלב ראשוני הותר לפרסם שחוקרי להב 433 עיכבו לחקירה שורה של אישים בכירים ממשדרי ממשלה וממועצות מקומיות בחשד כי היו מעורבים בעבירות של שוחד, מרמה והפרת אמנים באמצעות העברות כספים לעמותות וארגונים שונים.

בתקשורת ידעו לבשר שבין החשדים פוליטיקאים בכירה ממפלגה גדולה, מנכ"ל של משרד ממשלתי וראשי רשויות. לא חלף זמן רב עד שהתגלה שהפוליטיקאים הבכירה היא סגנית שר הפנים פאניה קירשנבאום ממפלגת ישראל ביתנו, וחלק מאותם בכירים הם אנשים שקשורים גם הם למפלגה. במסגרת הפרשה נחקר מספר מהביל של 480 מעורבים (לא כולם באזהרה). חלק מהם אנשים ידועי שם, למשל: סטס מיס'ניקוב, שר התיירות לשעבר; רמי כהן, מנכ"ל משרד החקלאות; משה ליאון, מנכ"ל משרד ראש הממשלה לשעבר (לימים ראש עיריית ירושלים); אלכס וי'ניצ'ר, יו"ר נת"ע; גרשון מסיקה, ראש מועצה אזורית שומרון; עובד יחזקאל, יועץ אסטרטגי ולשעבר מזכיר הממשלה; דניאל קריצ'מן יו"ר החטיבה להתיישבות ולשעבר מנכ"ל משרד החקלאות; דאוד גורובסקי, ראש המטה של ישראל ביתנו. כיצד הגיע השר לביטחון הפנים מטעם המפלגה, יצחק אהרונוביץ? תחילה הוא גיבה את רשויות האכיפה, אך כעבור ימים אחדים תהה איך זה ש"פעם שישית שפותחים בחקירה נגד ישראל ביתנו לפני הבחירות".

איך זה הסתיים? נגד חלק מהחשודים התיק נסגר עוד לפני כתב אישום, ביניהם ליאון, יחזקאל וקריצ'מן. בסופו של דבר, הורשעו בתק 17 אנשים. קירשנבאום הורשעה ונגזרו עליה מאסר של שבע שנים וחצי וקנס בסך חצי מיליון שקלים; על רמי כהן – 18 חודשי מאסר; וי'ניצ'ר – שנתיים מאסר וקנס של 850 אלף שקלים; בפועל: גורובסקי – שש שנות מאסר בפועל וקנס של 120 אלף שקלים.

ונסע לבדו לחוף תל ברוך. שם, הוא התאבד בירייה, ונמצא כחצי שעה לאחר מכן על ידי עובר אורח. במכתב ההתאבדות שלו נכתב: "מדוע כה רדפו אותי כל הזמן?". במערך התלבטו כיצד להתייחס למוות הזה בצל מערכת הבחירות, ורה"מ רבין תהה מעל קברו אם המקרה יספיק כדי "לזעזע וללמד עד כמה חייבים אנשים להיות זהירים... בכבוד האדם וחפותו". היועמ"ש ברוך קבע ש"בחזקת זכאי היה השר עופר ז"ל בחייו וכך נשאר במותו", וכך נסגר התיק. חברת שיכון עובדים ערכה בדיקה פנימית, בה נמצא שלא היה בסיס לטענות שסכומי כסף מעסקאות שונות היו חסרים.

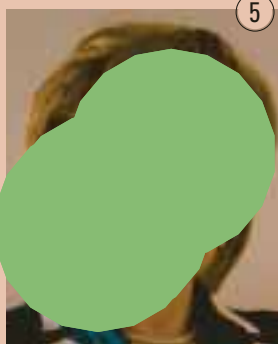
4

"להילחם או להתאבד"

איך זה התחיל? יעקב לוינסון היה בכיר בחברת העובדים – ארגון הגג של ההסתדרות שאחראי על הגופים הכלכליים שבבעלות – ויו"ר בנק הפועלים, שא היה גם הוא בבעלות ההסתדרות. ב־1984, לאחר שכבר פרש מהבנק, גורמים בהסתדרות ובבנק הפועלים החלו להעלות נגדו חשדות למעשי שחיתות. ההסתדרות מינתה ועדה לבדוק את החשדות, וזו הגיעה לממצאים חמורים. החקירה הועברה להיחידה לחקירות הונאה במשטרת ישראל, בראשותו של המפקד המיתולוגי סג"צ בנימין זיגל. במקביל, התפרסמו בשבועון "העולם הזה" סדרת כתבת על החשדות נגד לוינסון.

3

5

החשדות לשחיתות הגיעו לצמרת ההסתדרות עם שלוש פרשות: ידל'ין ועופר ב־1976 ולוינסון ב־1984. אחד נשלח לחמש שנים בכלא, והאחרים החליטו לשים קץ לחייהם

עוד זווית

כשבן גוריון חזה את השחיתות בהסתדרות

הארגון, שהתרוקן מכווח הכלכלי והפך בעיקר למקום גל'צ'ים לעסקני מפלגות, כולל של הליכוד".

הוועדים ייחלשו?

האם כעת נראה פגיעה נוספת במעמדה של ההסתדרות? לפי גרינברג, כל המסגור לא נכון: "קוראים לזה 'פרשת ההסתדרות' בגלל שעצרו את יו"ר ההסתדרות. אבל רובם של האנשים הם עסקני ליכוד. פרשות שחיתות יוצאות החוצה כשמישהו רוצה לפגוע במישהו אחר, ומצביעות על התפוררות פנימית של מפלגת השלטון. אז נשאלת השאלה אם הפרשות האלו יגרמו למיאוס מהליכוד. במקום זה, יכול להיות שזה יחליש דווקא את הלגיטימיות של ועדי העובדים, במיוחד אחרי שתברר המעורבות של ראשיהם".

מאבק כוחות אדיר: מצד אחד אשר ידל'ין ייצג את התעשייה, ומצד שני יעקב לוינסון יו"ר בנק הפועלים. המאבק היה בין השאר על כספי הפנסיות לעובדים, שהיו מסובסדות במה שהיא לאינפלציה ובהמשך להיפר' אינפלציה תחת ממשלת הליכוד. ידל'ין החל לקחת חלק בהקמה של מפלגת ר"ש, וכדי לנטרל אותו שר האוצר הציע לו את תפקיד נגיד בנק ישראל. מרגע שנעשה המינוי, צצו גם הפרשות. "עם הקמת ר"ש וניצחון הליכוד", ממשיך גרינברג, "ההסתדרות הפסיקה להיות מוזהה עם השלטון. אחרי התוכנית לייצוב המשק ב־1985, שנועדה לעצור את ההיפר' של ההסתדרות, נפסקו ההלוואות הולות לחברת העובדים וקריסת רוב פעילותה הכלכלית, והביאה בחמשך לרפורמות כמו חוק בריאות ממלכתי. כל אלו מאז החלישו את

2

4

זו סירבה להסתיים והביאה אותו לבירור ציבורי ואישי. הוא דרש מרה"מ רבין ומשר המשפטים להוציא הודעה שתסיים את גל השמועות סביבו, אך סיום החקירה נדחה שוב. הדבר הביא להתשתו של עופר.

איך זה הסתיים? בינואר 1977 עופר ביטל את כל פגישותיו, נסע עם נהגו לתל אביב, שחרר את הנהג

יחזקאל סהר שיקר בעדותו. סהר הורשע בעדות שקר והושט עליו קנס בסך 5,000 לירות.

2

"וטררייט הישראלית"

איך זה התחיל? ב־1976 כתב "העולם הזה" יגאל לביב הגיש תלונה למשטרה נגד יו"ר קופת חולים כללית אשר ידל'ין, המיועד לתפקיד נגיד בנק ישראל, בטענה לעסקאות פנינסיות לא חוקיות. המשטרה החלה לחקור, ולמרות שבתחילה חומר הראיות שבידיה לא היה מספק, היועמ"ש אהרן ברק אישר לה להמשיך לחקור. שלושה ימים לפני שהיה אמור להתחיל בכהונתו כנגיד, ידל'ין נעצר. החקירה בעניינו הסתעפה לכיוונים שונים, כמו עסקאות בלתי כשרות וקבלת שוחד במסגרת תפקידו כיו"ר כללית. ידל'ין טען שהוא לא לקח את הכספים שקיבל לכיסו האישי אלא לקופת המערק.

הפרשה עוררה תשומת לב רבה, בין השאר כי היא הייתה הראשונה שנדבקה בשמו של אדם כה בכיר במפלגת השלטון. כמו כן, היה ברור שמינויו לתפקיד הנגיד נבע מטעמים פוליטיים של המערק. אבל הפרשה עשתה הדים לא רק בישראל אלא גם בעולם: התקשורת בארה"ב כינתה אותה "וטררייט הישראלית", וגורמים עולמיים בממשל קרטר הביעו חשש מכך שהיא תביא לעליית ממשלה נצית בראשות הליכוד.

איך זה הסתיים? בדצמבר 1976 ידל'ין עמד לדין באשמת שוחד. בהתאם להודאתו, בפברואר 1977 נגזרו על ידל'ין חמש שנות מאסר וקנס בסך 230 אלף לירות. עת שבתו במאסר הוא עמד לדין על עבירת שוחד נוספת, ממנה זוכה. לימים ידל'ין יטען שהפכו אותו לשעיר לעזאזל במסגרת ניקוי אורוות של מערכת שהייתה גם כן מסואבת.

3

הירייה בתל ברוך

איך זה התחיל? בסתיו 1976, שוב בעקבות עבודתו העיתונאית של יגאל לביב, המשטרה בחנה את התנהלות החברה ההסתדרותית שיכון עובדים בימיה תחת המנכ"ל אברהם עופר (1970-1973), שבאותו זמן כבר כיהן כשר השיכון. ח"כ אהוד אולמרט, לימים ראש ממשלה שיסתבך בעצמו בפלילים, טען בדצמבר אותה שנה מעל בימת הכנסת שמתקיימת נגד עופר חקירה משטרתית ודרש לימצות את ההליכים. בינואר המשטרה הבהירה שמדובר בחקירה שאינה רשמית אלא רק בבירור עובדות, ושהחומר לא הועבר לפרקליטות. למרות שבתחילה עופר היה אופטימי לגבי סופה של החקירה,